

Betty Mahmoody
împreună cu William Hoffer

Numai cu fiica mea

Traducere de Mihaela Negrilă

POLIROM
2018

În joia următoare, după școală, ne-a dus pe mine și pe Mahtob la *masjed* cu taxiul, fără prea multă tragere de inimă. A încercat să-și exercite dominația, căutând să meargă în sala de curs ca s-o inspecteze înainte de a ne da voie să intrăm, dar o englezoaică foarte hotărâtă i-a blocat drumul.

— Vreau doar să intru să văd ce se întâmplă, i-a zis el. Vreau să văd despre ce e vorba.

— Nu, i-a replicat ea. E numai pentru femei. Nu permitem accesul bărbaților înăuntru.

Mă temeam că Moody va face o criză de furie și că, cel puțin în ziua aceea, va nesocoti dorințele lui *Aga Hakim*. A mijit ochii în timp ce studia femeile care soseau la curs. Toate erau acoperite corespunzător, majoritatea în *chador*. Păreau a fi bune musulmane, chiar dacă vorbeau engleză. Nici una dintre ele nu semăna cu un agent CIA.

După câteva momente de ezitare, Moody trebuie să-și fi dat seama că *Aga Hakim* avea dreptate, că asta mă va ajuta să mă obișnuiesc cu viața la Teheran. A plecat ridicând din umeri, lăsându-ne pe mine și pe Mahtob în custodia englezoaicei.

Ea mi-a enunțat pe scurt regulile:

— Nu se bârfește. Suntem aici doar pentru a studia Coranul.

Și asta am și făcut. Am citit din Coran în cor, am luat parte la o sesiune de întrebări și răspunsuri care preamăreau islamul și denigrau creștinismul și am intonat împreună rugăciunile de după-amiază. Nu era o activitate plăcută în sine, dar curiozitatea mea creștea pe măsură ce observam ce se putea vedea pe chipurile acestor femei. Voiam să le cunosc poveștile. Ce căutau aici? Erau aici din proprie voință? Sau unele dintre ele erau înrobite, ca mine?

Mă așteptam ca Moody să fie afară în fața *masjed*-ului la terminarea cursului, dar nu-l zăream în marea de iranieni încruntați și grăbiți care se revărsau pe trotuar. Neîndrăznind să îi trezesc suspiciunile în această primă zi de curs, am oprit un taxi portocaliu și am plecat repede cu Mahtob acasă. Moody a aruncat o privire la ceas în clipa în care am intrat pe ușă și a fost mulțumit că nu profitasem de privilegiul acordat.

— Am fost foarte impresionată de curs! i-am spus. Chiar trebuie să studiezi acolo. Nu te lasă să pleci dacă nu înveți. Cred că pot să învăț multe.

— Bun, a zis Moody, bucurându-se circumspect că soția lui a făcut un pas serios spre acceptarea rolului care îi revenea în Republica Islamică Iran.

Și eu mă bucuram, dar din motivul opus. Tocmai făcusem încă un pas mic către evadarea din Republica Islamică Iran. Cursurile coranice începeau la scurt timp după terminarea orelor de școală. Chiar dacă Moody simțea că era necesar să ne însoțească la *masjed* primele dăți, știam că nu după multă vreme avea să ne lase să mergem singure, eliberând aproape întreaga zi de joi.

În ciuda regulii care interzicea bârfele, se legau în mod firesc mici conversații înainte și după ore. După al doilea curs, una dintre femei m-a întrebat de unde sunt. Când am răspuns „Michigan,” a zis:

— O, ar trebui să o cunoști pe Ellen. Și ea e din Michigan.

Ni s-a făcut cunoștință. O femeie înaltă, osoasă, Ellen Rafeie avea doar vreo 30 de ani, dar pielea îi era îmbătrânită și uscată. Își purta *roosarie*-ul înfășurat atât de strâns în jurul feței, că n-am putut să-i disting culoarea părului.

— Unde ai locuit în Michigan? am întrebat-o.

— În apropiere de Lansing.

— Unde anume?

— O, n-a auzit nimeni de locul ăla, a replicat Ellen.

— Păi, spune-mi, pentru că și eu am locuit în apropiere de Lansing.

— Owosso.

— Glumești! Părinții mei locuiesc în Bannister. Eu am lucrat în Elsie. Am mers la școală în Owosso!

Ne-am bucurat ca niște școlărițe când am descoperit această coincidență improbabilă și am știut că aveam multe lucruri despre care să vorbim.

— Poți veni cu familia ta în vizită la noi vineri după-amiază?

— Nu știu. Soțul meu nu mă lasă să vorbesc sau să ies în oraș cu altă lume. Nu cred că o să accepte, dar voi întreba.

De această dată, Moody ne aștepta în fața *masjed*-ului după curs și l-am surprins că zâmbea sincer.

— Ia ghici! N-o să ghicești în veci ce s-a întâmplat. Am cunoscut o femeie din Owosso!

Moody s-a bucurat pentru mine. Era primul zâmbet pe care îl vedea pe chipul meu de luni de zile. I l-am prezentat lui

Ellen și i-am lăsat câteva minute să se cunoască mai bine, după care am spus:

— Ellen ne-a invitat pe la ei vineri după-amiază.

Eram sigură în sinea mea că Moody va refuza invitația, însă el a zis:

— Da. OK.

Ellen a abandonat studiile liceale în ultimul an ca să se mărite cu Hormoz Razaie și astfel a ales să-și trăiască viața ca soție dependentă. Inginer electrician educat în America, Hormoz se bucura de un statut financiar și social superior lui Ellen și pentru el era firesc să își asume – și să îi placă – rolul de protector/întreținător. Asemenea lui Moody, Hormoz fusese cândva americanizat. În Iran, figurase pe lista dușmanilor regimului șahului. Dacă s-ar fi întors în țara natală în acei ani, ar fi fost aruncat în închisoare și probabil torturat și ucis de Savak. Și tot ca Moody, Hormoz a descoperit că evenimentele politice de la celălalt capăt al lumii puteau să aibă un efect deosebit de profund asupra situației sale personale.

Hormoz a acceptat o slujbă în Minnesota și împreună cu Ellen au trăit acolo ca o familie americană mai mult sau mai puțin tipică. Aveau o fiică pe care o chema Jessica. Ellen s-a întors la Owosso ca să-l nască pe al doilea său copil, cu puțin înainte de termen. Pe 28 februarie 1979, Ellen a născut un fiu. Mai târziu în cursul acelei zile, l-a sunat pe Hormoz să-i împărtășească bucuria ei. „Nu pot să stau de vorbă acum, ascult știrile”, îi replicase el.

Era ziua în care șahul părăsise Iranul.

M-am întrebat câți mai erau ca Hormoz și Moody, care au căzut în capcana revendicării trecutului din cauza exilului și dizgrației șahului.

Când a avut timp să se gândească la binecuvântarea de a avea un fiu, Hormoz i-a dat acestuia un nume iranian, Ali. Viața lui și, prin urmare, a lui Ellen s-a schimbat imediat.

Moody rezistase cinci ani, dar Hormoz a decis aproape imediat să se întoarcă și să trăiască sub regimul ayatollahului Khomeini.

Ellen era o americancă loială care s-a împotrivit acestei idei. Dar era și soție, și mamă. Hormoz i-a spus că se va întoarce în Iran cu sau fără familie. Astfel constrânsă, Ellen a consimțit să încerce temporar viața în Iran. Hormoz a asigurat-o că, dacă

va fi nefericită la Teheran, ea și copiii se puteau întoarce în America oricând dorea.

Ajunasă la Teheran, Ellen s-a pomenit ostatică exact ca mine. Hormoz a hotărât că nu se va întoarce acasă. Era cetățeană iraniană, supusă legilor țării și voinței lui. O vreme, a ținut-o încuiată și a bătut-o.

Cât de straniu a fost să aud această poveste! Hormoz și Ellen ne-au relatat-o împreună în timp ce ședeam în holul apartamentului lor dezordonat într-o vineri după-amiază. La început, m-am întrebat dacă Moody era stânjenit de discuție, dar apoi mi-am dat seama că trebuie să fi fost încântat. Știa deznodământul poveștii, căci șase ani mai târziu Ellen încă era la Teheran și, evident, devotată vieții în țara soțului ei. Asta era exact ceea ce voia Moody să aud!

— Primul an a fost îngrozitor, ne-a spus Hormoz. Însă lucrurile s-au îmbunătățit.

La exact un an după ce Ellen a sosit în Iran, Hormoz i-a zis: „OK, du-te acasă. Am vrut să te silesc să stai aici un an ca să văd dacă hotărăști să trăiești aici. Acum du-te acasă”.

Asta era ceea ce voiam eu să audă Moody! O, cât mă rugam să asculte cu atenție, să-i vină înțelepciunea de a-mi oferi aceeași opțiune!

Pe măsură ce povestea continua însă, am devenit tot mai neliniștită. Ellen s-a întors în America împreună cu Jessica și Ali, dar după șase săptămâni i-a dat telefon lui Hormoz și i-a spus: „Vino să mă iei”. Incredibil, asta s-a întâmplat de două ori. De două ori Ellen a plecat din Iran cu permisiunea lui Hormoz și de fiecare dată s-a întors. Era de necrezut – și totuși, așa era, se afla acolo, o soție musulmană ascultătoare. Lucra ca redactor la *Majubeh*, o revistă în engleză pentru femeile musulmane, pusă în circulație la nivel internațional. Tot ce pregătea Ellen pentru publicare trebuia să fie aprobat de Consiliul pentru Îndrumare Islamică, un aranjament care n-o deranja.

Voiam cu disperare să stau singură de vorbă cu Ellen, să încerc să-i aflu motivul, dar n-am avut ocazia în după-amiaza aceea.

Povestea lui Ellen m-a lăsat înmărmurită de invidie și de mirare. Cum putea o americană – sau oricine – să aleagă Iranul în locul Americii? Voiam s-o zgâlțâi pe Ellen de umeri și să strig: „De ce?!”.

Conversația a luat o altă turnură neplăcută. Hormoz ne-a spus că moștenise de curând niște bani de la răposatul lui tată și că își construiau propria casă, care avea să fie gata în curând.

— Și noi am vrea să ne construim o casă, a zis Moody vesel. Aveam de gând să construim una la Detroit, dar acum o să ne construim una aici, de îndată ce ne vom putea transfera banii în Iran.

M-am cutremurat la acest gând.

Eu și Moody ne-am împrietenit repede cu Ellen și Hormoz și ne întâlneam regulat. Pentru mine era o experiență dulce-amară. Era minunat să gădesc o prietenă vorbitoare de engleză, mai ales pe cineva din zona orașului meu natal. Era cu totul diferit de discuția cu o iraniancă vorbitoare de engleză, cu care nu puteam fi niciodată complet sigură că mă fac înțeleasă. Cu Ellen puteam să vorbesc liber și să știu că pricepe. Însă îmi era greu să-i văd pe Ellen și Hormoz împreună – era ca și cum m-aș fi uitat într-o îngrozitoare oglindă a viitorului. Voiam cu disperare să petrec timp singură cu Ellen. Moody era precaut, vrând, desigur, să știe mai multe despre ea înainte de a ne permite să ne apropiem prea mult.

Ellen și Hormoz nu aveau telefon. Un asemenea confort necesita un permis special și adesea dura mulți ani pentru a-l obține. Ca mulți oameni, aveau o înțelegere cu patronul unui magazin din apropiere și foloseau telefonul acestuia la nevoie. Într-o zi, Ellen a sunat de acolo și i-a spus lui Moody că vrea să ne invite pe mine și pe Mahtob la ceai după-amiază. Fără tragere de inimă, Moody mi-a dat voie să vorbesc cu ea, căci nu voia ca Ellen să știe în ce măsură eram prizonieră.

— Am făcut gogoși cu glazură de ciocolată! mi-a spus.

Am acoperit receptorul cu mâna și am încercat să obțin aprobarea lui Moody.

— Cum rămâne cu mine? a întrebat el suspicios. Sunt și eu invitat?

— Nu cred că Hormoz va fi acasă, i-am spus.

— Nu. Nu poți să mergi.

Cred că s-a văzut pe fața mea cât de profundă îmi era dezamăgirea. În clipa aia nu țineam atât să fiu departe de Moody cât aproape de gogoșile cu glazură de ciocolată. În orice caz, s-a

nimerit ca Moody să fie în toane bune în ziua aia și trebuie să fi cântărit beneficiile prieteniei cu Ellen în raport cu riscurile unei după-amiezi libere pentru mine. După un moment, a zis:

— Bine. Du-te.

Gogoșile au fost delicioase și la fel a fost și libertatea de a vorbi între patru ochi cu Ellen. Mahtob se juca fericită cu Maryam (numele musulman al Jessicai), în vârstă de nouă ani, și cu Ali, care avea șase. Cel mai grozav lucru era că Maryam și Ali aveau jucării americane. Aveau cărți, puzzle-uri și o păpușă Barbie adevărată.

În timp ce copiii se jucau, eu și Ellen am purtat o discuție serioasă. I-am pus întrebarea care mă măcina:

— De ce?

— Poate că, dacă eram în situația ta, aș fi rămas în America, a zis ea după ce a cântărit puțin răspunsul. Însă tot ce am este aici. Părinții mei s-au pensionat și n-au bani să mă ajute. Eu n-am nici un ban, nici o pregătire, nici un talent. Și am doi copii.

Chiar și așa, mi-a fost greu să înțeleg. Mai mult, Ellen vorbea cu ură înveninată despre Hormoz.

— Mă bate, plângea ea. Îi bate pe copii. Și nu vede nimic greșit în asta.

(Mi-au venit în cap cuvintele lui Nasserine: „Toți bărbații sunt așa”.)

Hotărârile lui Ellen veneau nu din dragoste, ci din frică. Se bazase pe rațiuni mai degrabă economice decât sentimentale. Ellen nu putea să înfrunte riscurile emancipării. A preferat o viață îngrozitoare în amănuntele de zi cu zi, dar care îi oferea, cel puțin, un simulacru a ceea ce ea numea siguranță. În cele din urmă, a răspuns la „De ce?”-ul meu printre hohote de plâns:

— Pentru că, dacă m-aș duce înapoi în America, mi-e teamă că n-aș putea să mă descurc.

Am plâns cu ea.

Au trecut multe minute până când Ellen și-a regăsit calmul și până să prind curaj să abordez următorul subiect de pe agenda mea.

— Aș vrea să discut ceva cu tine, i-am zis. Însă nu știu dacă ești de acord să ții asta secret față de soțul tău. Dacă n-ai o problemă cu asta, dacă ai putea să ții ceva secret și să nu-i spui, îți zic. Altminteri, nu vreau să te împovărez.